

Лєскова К. І.

*Науковий керівник: доктор філологічних наук,
професор Т.Г.Кияк*

АКРОНІМІЗАЦІЯ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ МОВНОЇ МАНІФЕСТАЦІЇ ТЕРМІНОКОНЦЕПТУ ЛІКАР В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сучасне термінознавство характеризується тісним зв'язком і взаємодією з актуальними напрямками наукового пізнання. Новітні термінознавчі праці вітчизняних та зарубіжних вчених присвячені дослідженню природи терміна в контексті теорії дискурсу, когнітивістики, фрейм-аналізу, соціальної епістемології тощо [1; 2; 4; 6]. Актуальність даного дослідження підтверджується неабияким інтересом з боку світової наукової громади - терміни трактуються як вербалізовані ярлики (labels), що корелюють з певними термінологічними концептами [8]. Вперше ввела та обґрунтувала метатермін "терміноконцепт" Савінова Н.В., під яким вона пропонує розуміти лінгвістичний концепт в умовах його термінологічного використання, що передбачає процеси об'єктивізації, репрезентації та екстеріоризації розумового змісту [5: 164-169].

Морфологічна деривація в англійській терміносистемі медицини представлена у своїх основних різновидах: афіксації, осново- і словоскладанні та аббревіації. Одним з найбільш поширених способів термінотворення в терміносистемі медицини сучасної англійської мови є *аббревіація*, і насамперед, акронімізація.. В зв'язку з особливою схильністю англійської мови до компресії, економії мовних ресурсів, спрощенню граматичних конструкцій, в терміносистемі англійської медицини проявляється розвинена система аббревіації та широкі перспективи для її подальшого розвитку. Загальноприйнятим є поділ аббревіатур на три великі групи: графічні, лексичні та синтаксичні. Серед графічних аббревіатур вирізняють загальновідомі, але функціонально обмежені рамками напівофіційної медичної документації, наприклад: *T.S.T.H. "too sick to send home"* не повністю одужавший для

відправлення зі стаціонару додому; *H.B.D.* “*has been drinking*” хворий на алкоголізм; *G.O.N.* “*God only knows*” лише Богу відомо. Аббревіатури латинського походження розповсюджені як в офіційній письмовій, так і в неофіційній мові медичних спеціалістів. Відокремлені вони ще й тому, що латинські прототипи більшості аббревіатур цілковито забуті, тому їх справедливо можна вважати «умовними позначеннями» деяких англійських термінів. Очевидним є той факт, що якщо в письмовій підмормі медицини даний клас скорочень відноситься до розряду графічних, то в професійній розмовній мові це «лексичні аббревіатури, які знаходять широке застосування й за своєю сутністю не відрізняються від інших лексичних аббревіатур». Даний клас представлений такими аббревіатурами, як: *a.c.* “*ante cibum, before meals*” ‘перед їжею’; *b.i.d.* “*bis in die, twice a day*” ‘двічі в день’; *p.o.* “*per os, orally*” ‘для внутрішнього застосування’ та ін. Можна простежити таке цікаве явище, як лексикалізація графічної аббревіатури. При цьому в неї з’являється власна вимова, або алфавітна або звукова (*BP* “*blood pressure*” ‘кров’яний тиск’, *GP* “*general practitioner*” ‘лікар загальної практики’, *GB* “*gallbladder*” ‘жовчний міхур’, *OD* “*occupational disease*” ‘професійне захворювання’). В результаті цього виникають акроніми (*AIMES*, *JAMA* – назви медичних журналів). Дуже часто алфавітний спосіб вимови знаходить відображення в орфографічному оформленні: *Bee-pee* “*blood pressure*”; *Geepee* “*general practitioner*”. В результаті лексикалізації аббревіатура набуває «власну формотворчу парадигму і не відрізняється в цьому сенсі від звичайного слова». Наприклад, *OD* – *ODs* “*patients with overdose of some drug*” ‘пацієнти з передозуванням лікарського препарату’.

Лексикалізована аббревіатура може слугувати основою для наступних актів словотворення: *FACP* – *facper* “*Fellow of the American College of Physicians*” ‘член Американської Колегії Терапевтів’. Широке розповсюдження в наш час отримують так звані омоакроніми, тобто акроніми, омонімічні звичайним словам: *HEAR* “*hospital emergency ambulance radio*” ‘рація лікарняної карети швидкої допомоги’ та *to hear* ‘чути’.

Ще один цікавий і неоднорідний клас лексичних скорочень – це усічення. Традиційно виділяють усічення, сформовані шляхом апокопи (усічення останнього елемента слова), афери (усічення першого елемента) та синкопи (випадання звуків або літер всередині слова). Найбільш продуктивним типом усічення є апокопа. Однак, вона характерна для розмовної мови, створюючи стилістично понижені скорочені одиниці в сучасній англійській розмовній медичній мові. Апокопні скорочення можуть виступати в чистому вигляді (неускладнені усічення) *chem(istry)*; *biol(ogy)*; *op(eration)* або ускладнюватись суфіксацією (ускладнені усічення) *bact + y* (← *bacteriology*); *trach + y* (← *tracheal*). Іноді можливі обидва варіанти: *bact(eriological)* та *bacty* з тим самим значенням. Серед апокопних скорочень часто зустрічаються омонімічні скорочення: *mono* (← *mononucleosis* ‘мононуклеоз’) або (← *monozygotic* ‘монозиготний’). Складність розуміння апокопи полягає в тому, що разом із закінченням відсікається граматична інформація про слово, і тому потрібен контекст, щоб зрозуміти, яке з одно корінних слів використовує мовець: *chem(istry? ist?)*; *bact(eriological? eriology?)*.

Усічення з аферою зустрічаються в науковій літературі й мові медичних спеціалістів вкрай рідко. Тому афера є менш продуктивним типом усічення. Серед аферезних усічень також зустрічаються омоніми, хоча вони є нечисленними: *(micro)scope*, *(broncho)scope*, *(cysto)scope* тощо. В таких випадках для уточнення значення слід орієнтуватись на область медицини, яка надає контекст. З кінця минулого століття збільшується популярність усічень, утворених за допомогою синкопи: *polysome* (← *polyribosome*) – ‘полірибосома’; *scoline* (← *succinylcho-line*) – ‘м’язовий релаксант’; *dopamine* (← *dihydroxyphenylethylamine*) ‘допамін’ (назва гормону). Досить цікавим є клас усічень, утворених на основі словосполучення. Це може бути як усічення кожного компонента: *bat fat* (← *battle fatigue*) ‘невроз військового часу’; *pharm chem* (← *pharmaceutical chemistry*) ‘фармакологічна хімія’, так і усічення одного з компонентів з повним опущенням другого: *hype* (← *hypodermic syringe*) ‘шприц для підшкірних ін’єкцій’; *duo* (← *duodenal ulcer*) ‘виразка

дванадцятипалої кишки'; *rehab* (←*rehabilitation centre*) 'центр реабілітації'. Трапляється, що при усіченні першого компоненту, другий функціонує в повній формі: *cat(arrhal) fever* 'катаральна лихоманка'; *trach(eal) tube* 'трахейна трубка'.

Також, група синтаксичних скорочень представлена еліптичними аббревіатурами. Еліпс характеризується опущенням одного з компонентів словосполучення. оЕліпсу зазвичай піддаються атрибутивні словосполучення. Однак тут можливі два варіанта. В першому випадку відбувається опущення іменника та субстантивація прикметника. При цьому значення всього словосполучення конденсується в атрибуті: *abdominal (N)* (← *abdominal case*) 'захворювання органу черевної порожнини'; *central (N)* (←*Central Emergency*) 'Головний пункт швидкої медичної допомоги'. Доказом переходу прикметника до розряду іменників є набуття ним усіх ознак іменника, наприклад, закінчень: *vitals* (← *vital signs (temperature, pulse, respiration)*) 'життєво важливі показники стану здоров'я'.

В другому випадку носієм конденсованої семантики виступає іменник: *cord* ← *spinal cord*; *section* ← *Cesarean section кесарів розтин*. Еліпсу піддаються також сполучення іменників: *tonsil* (←*tonsil operation*) 'видалення гланд'; *Zondek* (←*Zondek test*) 'тест Зондека'. Таким чином, ми з'ясували, що майже всі різновиди аббревіації є продуктивними при вербалізації терміноконцепту ЛІКАР, однак акроніми ще й демонструють омонімічність звичайним словам. Все це зумовлюється насамперед потребами мовної економії, прагненням уникнути громіздких термінів, які ускладнюють як письмові тексти, так і усне наукове спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева О.В. Когнитивные аспекты диахронического исследования терминологии строительных материалов: Автореф. Дис... канд. филол. наук. – М., 1994. – 22 с.
2. Володина М.Н. Когнитивно-информационная природа термина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 128 с.
3. Буянова Л.Ю. Терминологическая деривация в языке науки: когнитивность, семиотичность, функциональность : монография / Л.Ю. Буянова. – 2-е изд., стереотип. – М.: ФЛИНТА, 2011. – С. 238
4. Кияк Т. Р. Мовна картина світу нації та міжкультурна комунікація. // Наукові записки. – Випуск 126. – Серія: Філологічні науки (мовознавство) – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – 606 с. 17-22
5. Савинова Н. В. Структура терминоконцепта "перевод". // Вестник Пятигорского государственного лингвистического университета. – 2011. – N 2, ч. 1. – С. 164-169
6. Cabré Maria Teresa. 2003. Theories of terminology: Their description, prescription and explanation. Terminology 9, no. 2 (January). 2003. – P. 163-199
7. Faber Pamela. A Cognitive Linguistics View of Terminology and Specialized Language. Berlin/Boston: de Gruyter. 2012. – 307 p.---